

Türk Kültüründe Doğacak Çocuğun Cinsiyetinin Tahmin Edilmesine Yönelik İnanışlar

İlker AVCIOĞLU*

Öz

Türk aile sistemi içerisinde çocuk sahibi olmak oldukça önemlidir. Kadim Türk topluluklarından günümüze çocuk, ailenin birliğini ve soyun devamlılığını sağlayan yegâne unsur olarak görülmüştür. Türk kültüründe, kadının gebe olduğunun kanaatine vardığı ilk andan itibaren başta anne adayları olmak üzere aile bireyleri tarafından doğacak çocuğun cinsiyeti merak edilmiştir. Bu merak halk inanışlarında doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesine yönelik pratiklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Deneme, yanılma ve gözlem sonucu elde edilen cinsiyet tahminine yönelik halk bilgileri sözlü kültür ortamında canlılığını korumuştur. Bu çalışmada, Türk kültüründe doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesine yönelik inanışlar ele alınmıştır. Çalışmada, Anadolu Türk halk inanışları başta olmak üzere Türk toplulukları üzerine yapılan inanç kökenli kültürel dokümanlar incelenmiş ve doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesine yönelik uygulamalar tasnif edilerek yorumlanmıştır. Türk kültüründe cinsiyet tahminine yönelik uygulamaların hangi inanışlar ekseninde ortaya çıktığı incelenmiş ve derinlemesine kültür analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk halk bilimi, halk inanışları, cinsiyet tahmini.

Beliefs On Predicting the Gender of a Child to Be Born in Turkish Culture

Abstract

Having children is very important in the Turkish family system. From the ancient Turkish communities to the present day, the child has been seen as the only element that ensures the unity of the family and the continuity of the lineage. In Turkish culture, from the first moment a woman realized that she was pregnant, family members, especially the expectant mother, wondered about the gender of the child to be born. This curiosity has led to the emergence of practices in folk beliefs aimed at predicting the gender of the child to be born. Folk knowledge regarding gender prediction, obtained as a result of trial, error and observation, has preserved its vitality in the oral culture environment. In this study, beliefs about predicting the gender of the child to be born in Turkish culture are discussed. In the study, cultural documents of belief origin on Turkish communities, especially Anatolian Turkish folk beliefs, were examined and practices for predicting the gender of the unborn child were classified and interpreted. The beliefs on which gender estimation practices emerged in Turkish culture were examined and an in-depth cultural analysis was conducted.

Keywords: Turkish folklore, folk beliefs, gender prediction.

Geliş/Received: 07.09.2023

Kabul/Accepted: 15.11.2023

Etik Kurul Beyanı: Bu çalışmada, anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşım bulunmadığından etik kurul onayı gerekmemektedir.

* Öğr. Gör. Dr., Giresun Üniversitesi, Şebinkarahisar Meslek Yüksekokulu, ilker.avcioglu@giresun.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3028-8730.

(Makale Türü: Araştırma Makalesi)

Giriş

İnsanoğlu var olduğu andan itibaren geleceği merak etmiştir. Günümüzde de canlılığını koruyan merak olgusu insanların fal, büyü vb. gibi uygulamalara başvurarak geleceği öğrenme çabalarına neden olmuştur. Gelecekte haber alma ile ilgili inanışlara bütün toplumlarda rastlamak mümkündür. Yaklaşık dokuz ay süren uzun gebelik sürecinde, doğacak çocuğun cinsiyeti en çok merak edilen konulardan birisi olmuştur. Bu merak, halkın geçmiş bilgi ve tecrübeleri ile doğacak çocuğun cinsiyeti hakkında tahminlerde bulunmasını sağlamıştır. Deneme-yanılma ve gözlem sonucunda elde edilen cinsiyet tahminine yönelik uygulamalar sözlü kültür ortamında canlılığını koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Türk kültür coğrafyasında, doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesine yönelik inanış ve uygulamalar oldukça yaygındır. Türk kültüründe ailenin birliği ve soyun sürdürülmesi için çocuk son derece önemlidir. Dede Korkut Hikâyelerinden Bayındır Han Oğlu Boğaç Han anlatısında, Bayındır Han Beylere büyük bir ziyafet düzenler. Bayındır Han ziyafete gelen konukların oğlu olanın ak otağa, kızı olanın kızıl otağa ve evlat sahibi olmayanların kara otağa oturmasını emreder (Ergin, 2014: 78). Anlatıda, ziyafete katılanlar için üç farklı otağın hazırlanması ve bu otakların renklerle sembolize edilmesi dikkat çekicidir. Türk kültüründe yas, keder, talihsizlik vb. gibi olumsuz durumlar kara (siyah) renk ile sembolize edilir. Evlat sahibi olmayanların kara renkli otağa yerleştirilmesi onların yasını sembolize eder. Bu bağlamda Türk kültüründe evlat sahibi olmanın toplumsal statüleri belirleyen önemli bir etken olduğu görülür.

Günümüzde modern tıbbın gelişmiş imkânları kullanılarak doğacak çocuğun cinsiyeti kolayla tespit edilebilmektedir. Son yıllara kadar çocuğun cinsiyeti ancak doğum esnasında öğrenilebiliyordu. Dolayısıyla anne adayları başta olmak üzere ailenin bütün üyeleri tarafından doğacak çocuğun cinsiyeti merak edilirdi. Aslında bu merakın temel sebebi bebeğin cinsiyetine göre yapılacak doğum hazırlıklarına bir an evvel başlama arzusudur. Halk, özellikle kadınlar, geçmiş tecrübe ve birikimlere dayalı olarak doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesine yönelik uygulamalar geliştirmiştir. Bu çalışmada, Türk kültüründe sözlü kültür ortamında canlılığını koruyan doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesine yönelik inanışlar ve uygulamalar incelenmiştir.

Aşerme Durumuna Göre Cinsiyet Tahmini

Aşerme (aş yeme), sözcüğü beğenmeme, kötüleme ve yiyeceklerden tikslenme demektir. Tarihsel süreç içerisinde sözcük, anlam değişimine uğrayarak “*Hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması.*” manasında kullanılmıştır (Boratav, 1973: 146). Bugün halk arasında hamile kadının aşermesi, yiyecek bir şeyleri canın

çekmesi anlamında kullanılır. Türk halk inanışlarına göre anne adayının aşerdiği yiyecek mutlaka temin edilip kadına yedirilmelidir. Hamile kadının aşerdiği yiyeceklerin kadına yedirilmemesi durumunda çocuğu olumsuz yönde etkileyeceği yönünde inanışlar mevcuttur. Gebelik döneminde hamile kadının aşerdiği yiyeceklere göre doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesi geleneği oldukça yaygındır.

Türk inanış ve düşünüş sisteminde, hamile kadının tatlı yiyeceklere aşermesi erkek çocuğun habercisidir. Hamilelik sürecinde, anne adayının ekşi yiyeceklere aşermesi ise genel olarak doğacak çocuğun cinsiyetinin kız olacağına işarettir. “Ye ekşiyi çıkar Ayşe’yi, ye tatlıyı çıkar Hakkı’yı / Ye ekşiyi doğur Ayşe’yi, ye tatlıyı çıkar atlıyı”, inanışı halk arasında yaygındır (Bozyiğit, 2011: 51; Güldemir, 2008: 51; Çifçi, 2019: 71; Saygı, 2018: 95; Avcıoğlu, 2017: 144; Tozlu, 2017: 28; Çetinel, 2019: 164-165; Gönenç, 2011: 12; Shukur, 2021: 37; Altındağ 2021: 158-160; Ünalın, 2021: 303; Aslan, 2018: 68; Sardarinia, 2016: 33-34). Hamile kadının aşermesi et ve et ürünlerine olursa doğacak çocuk erkek, sebze ve meyvelere olursa doğacak çocuk kız olur (Tozlu, 2017: 29). Bu inanışlar benzer yiyeceklerin anne adayına yedirilmesini sağlamıştır. Örneğin Erdemli halk inanışlarında hamile kadına doğacak çocuğun kız olması isteniyorsa limon (ekşi), erkek olması isteniyorsa bandırma (tatlı) yedirilir (Çetinel, 2019: 164-165). Benzer uygulamalar Alanya halk inanışlarında da görülür. Hamile kadın, çocuğun erkek olmasını istiyorsa et (kırmızı et, balık vb.), kız olmasını istiyorsa pekmez yer (Ünalın, 2021: 305). Türk kültüründe, anne adayının hamilelik döneminde canının çektiği yiyeceklerin tatlarına göre cinsiyet tahmini yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu bilgiler halkın hamilelik döneminde anne adaylarının yeme-içme alışkanlıklarını yüzyıllar boyunca gözlemlenmesi sonucu elde edilmiştir.

Bebeğin Anne Karnındaki Hareketlerine ve Konumuna Göre Cinsiyet Tahmini

Türk halk inanışlarına göre bebeğin anne karnındaki hareketleri ve konumu bebeğin cinsiyeti hakkında ipuçları barındırır. Halk arasında, erkek olan bebeğin daha erken hareketlenmeye başladığına inanılır. Çocuk anne karnında ilk üç aydan önce hareketlenme başlarsa doğacak çocuğun erkek, üç aydan sonra hareketlenmeye başlarsa doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (Dost, 2018: 15; Altındağ, 2021: 159; Tozlu, 2017: 29). Bebek, anne karnını sürekli tekmeliyorsa doğacak çocuk erkek olur (Saygı, 2018: 95- 96). İran Türkleri ve Kerkük Türkmenleri halk inanışlarına göre anne karnında çok hareket eden çocuğun cinsiyeti erkektir (Shukur, 2021: 37; Sardarinia, 2016: 34). Adana halk inanışlarında tecrübeli kadınlar doğacak çocuğun cinsiyetinin belirlemek için gebe kadının karnını ovalar. Gebe kadının karnı ovalandığında çocuk anne karnında topak gibi ise doğacak çocuğun kız, danaburnu gibi sağa sola kayıyor ise doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır. Kadının karnının ovalandığı esnada, çocuk yukarıya doğru yönelirse erkek, aşağıya doğru yönelirse kız olur (Özgen, 2007: 94-95).

Diyarbakır halk inançlarında, hamile kadının karnı ovalandığında çocuk sert ise doğacak çocuğun erkek, yumuşak ise doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (Aslan, 2018: 68). Çocuğun anne karnındaki pozisyonuna göre cinsiyet tahmini yapılır. Çocuk, anne karnında sağ tarafta ise doğacak çocuğun erkek, sol tarafta ise doğacak çocuğun kız olacağına işaretir. Benzer inanış Kaşgay Türkleri halk inanışlarında da görülür (Aslan, 2018: 68; Saygı, 2018: 95; Karaaslan, 2011: 1441). Erkek bebek anne karnının sağ tarafında ve uzunlamasına durur. Kız bebek ise karnın orta kısmında ve yuvarlak şekilde bulunur (Altındağ, 2021: 158-159; Shukur, 2021: 37; Aslan, 2018: 68; Tanyıldızı, 2015: 1075). Hamile kadın bebeğin hareketlerini göbük deliğinin altından hissederse doğacak çocuğun erkek, göbük deliğinin üzerinden hissederse doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (Ünalın, 2001: 303). Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere erkek çocuğun anne karnında daha hareketli olduğu görülür. Bu nedenle gebelik boyunca çok fazla hareket eden çocuğun erkek olacağı düşünülür. Günümüzde erkek çocukların kız çocuklara göre daha hareketli ve yaramaz oldukları bilinir. Buradan yola çıkacak olursak yaratılış itibarıyla erkek çocukların daha hareketli oluşu yukarıda ifade edilen geleneksel görüşleri desteklemektedir.

Anne Adayının Fiziksel ve Ruhsal Özelliklere Göre Cinsiyet Tahmini

Hamilelik sürecinde, anne adayının fiziksel özelliklerine (karın bölgesinin şekli, yüzündeki değişiklikler, vücudundaki şişlik vb.) ve ruhsal özelliklerine göre cinsiyet tahmini yapılır.

Türk kültüründe anne adayının karın bölgesinin şekline göre cinsiyet tahmini yapmak ile ilgili inanışlar oldukça yaygındır. Bitlis, Adıyaman, Antalya, Hakkâri, Çorum, Diyarbakır, Siirt, Artvin, İnebolu, Giresun ve Trabzon halk inanışlarında, hamile kadının karın bölgesi yuvarlak ve yassı ise doğacak çocuğun kız, sivri ve dik ise doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (Yetkin, 2022: 78; Çifçi, 2019: 74; Gönenç, 2011: 12; Ünalın, 2021: 302; Koksun Ölmez, 2019: 101; Tozlu, 2017: 29; Aslan, 2018: 68; Altındağ, 2021: 158-159; Aktaş Küçükay 2019: 42; Saygı, 2018: 95; Avcıoğlu, 2017: 144; Dost, 2018: 16). Hamilelik sürecinde kadın hareketli olursa doğacak çocuk erkek; kadın durgun, yorgun ve hâlsiz olursa doğacak çocuk kız olur (Özgen, 2007: 95; Saygı, 2018: 96; Ünalın, 2021: 303). Anne adayı aşırı duygusal ve hassas olursa doğacak çocuk kız olur (Avcıoğlu, 2017: 145). Gaziantep, Antalya (Alanya) ve Siirt halk inanışlarında hamile kadının güzelleşmesi doğacak çocuğun erkek, hamile kadının çirkinleşmesi ise doğacak çocuğun kız olacağına işaret eder (Bozyiğit, 2011: 51; Ünalın, 2021: 302-303; Altındağ, 2021: 158). Benzer şekilde İran Türkleri (Doğu Azerbaycan) halk inanışlarında, hamile kadının çirkinleşmesi doğacak çocuğun kız olacağını işaret eder. Kız çocuğun annenin güzelliğini alacağına inanılır (Sardarinia, 2016: 34). Örneklerden anlaşılacağı

üzere, halk arasında hamile kadının yüzündeki değişikliklere göre doğacak çocuğun cinsiyeti tahmin edilir. Ancak bu inanışların tam zıttı inanışlar da mevcuttur. Örneğin Bursa (İnebolu), Antalya (Korkuteli) ve Diyarbakır (Silvan) halk inanışlarında, hamile kadının güzelleşmesi doğacak çocuğun kız, çirkinleşmesi ise doğacak çocuğun erkek olacağı şeklinde inanışlar da mevcuttur (Gönenç, 2011: 12; Saygı, 2018: 95; Aslan, 2018: 68). Hamile kadının kalçalarının genişlemesi doğacak çocuğun kız olacağına habercisidir (Özgen, 2007: 95; Aslan, 2018: 68; Saygı, 2018: 95; Aktaş Küçükay 2019: 42; Tanyıldızı, 2015: 1075; Sardarinia, 2016: 34). Anne adayının yüzünde çil veya leke oluşmaya başlarsa doğacak çocuk kız olur. Bunun aksine çil veya leke olmazsa doğacak çocuk erkek olur (Gönenç, 2011: 12; Saygı, 2018: 96; Avcıoğlu, 2017: 144; Sardarinia, 2016: 34; Dost, 2018: 16). Adıyaman'da hamile kadının gözlerinin etrafı morarırorsa doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (Çifçi, 2019: 74). Çorum halk inanışlarında, kadının göğsündeki halkaların rengi koyulaşırsa doğacak çocuk kız, pembeleşirse doğacak çocuk erkek olur (Tozlu, 2017: 29). Kadının göbek deliği aşağıya doğru ise kız, yukarı doğru ise erkek çocuğu olur (Altındağ, 2021: 158). Hamile kadın hamileliği boyunca aşırı kilo almazsa doğacak çocuğun kız olacağına inanılır. Bunun aksine hamile kadın aşırı kilo alırsa doğacak çocuğun erkek olacağı inanışı yaygındır (Özdemir, 2009: 189; Gönenç, 2011: 12; Ünalın, 2021: 302). Hamile kadının yüzü çok şişerse doğacak çocuk erkek olur (Altındağ, 2021: 158). Anne adayının sağ bacağına ağrı ve şişlik olur ise doğacak çocuk erkek olur (Gönenç, 2011: 12; Ünalın, 2021: 302). Hamilelik sürecinde anne adayının kasıklarında ve dizlerinde olan ağrılar kız çocuğa, sırt bölgesinde olan ağrılar erkek çocuğa işarettir (Saygı, 2018: 95; Altındağ, 2021: 158). Ağrısı çok olan kadının çocuğu erkek olur. Hamilelik sürecinde anne adayının ayakları soğuksa erkek, sıcaksa kız çocuğu olur (Avcıoğlu, 2017: 145). Erkek çocuğun doğum sancısı belden gelir. Kız çocuğun sancısı ise bacadan gelir (Tozlu, 2017: 29). Menemen yöresinde gebelik sürecinde kadının sağ ayağı aksarsa doğacak çocuğun erkek, sol ayağı aksarsa doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (Tulan, 2020: 54). Hamileliğin ilk üç ayında hamile kadının eli kaşınırsa kız çocuğu, sırtı kaşınırsa erkek çocuğu olacağına inanılır. Anne adayını cimri ise doğacak çocuk kız, cömert ise doğacak çocuk erkek olur (Aslan, 2018: 69). Kadın cinsel ilişki sonrasında sağına yatıp sağından kalkarsa oğlu, soluna yatıp solundan kalkarsa kızı olacağına inanılır (Ünalın, 2022: 302; Çetinel, 2019: 164-165; Özgen, 2007: 94; Tozlu, 2017: 29; Altındağ, 2021: 159). Gününden geçen (normal doğum zamanını geçiren) kadının kız çocuğu olur (Saygı, 2018: 96). İran Türkleri (Doğu Azerbaycan) halk inanışlarında, hamile kadının dudakları çok şişerse doğacak çocuk erkek olur (Sardarinia, 2016: 33). Türk halk inanışlarında, anne adayının fiziksel ve ruhsal özelliklerinin gözlemlenmesi doğacak çocuğun cinsiyetinin belirlenmesi için oldukça önemli olduğu görülür. Anne adayının karın ve kalça şekli, cildindeki değişiklikler, bedensel ve ruhsal durumu, vücudundaki ağrılar vb. gibi birçok görüngü doğacak

çocuğun cinsiyeti hakkında bilgi verir. Bu tespitler deneme yanılma yoluyla ve uzun süreli gözlemlerle elde edilmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılan halk bilgisi örnekleridir.

Fal Kültü ile Cinsiyet Tahmini

Geleceğin bilinmezliği sorunsalı insanoğlunu sürekli meşgul etmiştir. Birçok toplumda geleceğin öğrenilmesine yönelik çabalar, fal kültürünün teşekkülünü sağlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde fal kültürü, değişim ve dönüşüm süreçlerine uğrayarak halk arasında canlılığını korumuş ve günümüze değin ulaşmıştır.

Geleceği tahmin etmek anlamacıya kullanılan fal, Türk kültüründe oldukça yaygındır. Dîvânü Lugâti't-Türk'te *ırk* sözcüğü; “kahinlik etmek, fal, yürektekini çıkarma”; ırkla- ise “kahinlik etmek, ırk (fal)a bakmak” anlamında kullanılmıştır (Atalay 2021: 219). Türk toplulukları kürek kemiği, fasulye, ateş, nohut, ok, yay, kaşık gibi nesleler ile fala bakarak gelecek hakkında fikir sahibi olmaya çalışmıştır (Sümbüllü, 2010: 62). Boston destanında, Kadamış Han'ın kızı Cezbilek teşhis edilemeyen bir hastalığa tutulur. Ülkedeki bütün hekimler Cezbilek'in hastalığının ne olduğunu bulamazlar. Kadamış Han, kızının hastalığını tespit etmek için falcı Çapaş'ı görevlendirir. Çapaş; kırk bir taşını dokuz yere yayararak “kumalak” adı verilen fala bakar. Falcı Çapaş, Cezbilek'in hamile olduğunu, kara kulaklı kaplanın yüreğine aşerdiğini ve doğacak çocuğun yiğit bir er olacağını söyler. Kadamış Han, avcılarını görevlendirip kara kulaklı kaplanın yüreğini getirmelerini söyler. Cezbilek kaplanın yüreğini yiyince iyileşir (Gümüş, 2021: 10). Türk kültüründe hastalık teşhisi için fal yöntemlerine başvurulduğu bilinmektedir. Yukarıdaki anlatıdan anlaşılacağı üzere doğacak çocuğun erkek olacağı “kumalak falı” ile tespit edilmiştir.

Türk halk inanışlarında cinsiyet tayini için en yaygın kullanılan fal bakma tekniği makas ve bıçak kullanılarak yapılan uygulamadır. Gebe kadından habersiz iki koltuğun, minderin veya sandalyenin altına birisine bıçak diğerine makas konur. Gebe kadın çağrılır ve oturması istenir. Kadın altında bıçak olan minderin üzerine oturursa doğacak çocuğun erkek, altında makas bulunan minderin üzerine oturursa doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (Güldemir, 2008: 51-52; Tuğra, 2019: 48; Çetinel, 2019: 164-165; Aslan, 2018: 68; Dağı, 2013: 213; Saygı, 2018: 96; Ünalın, 2021: 304; Altındağ, 2021: 159; Sardarinia, 2016: 34). Hamile kadına sarımsak yedirilir. Teninde çok fazla sarımsak kokusu olursa doğacak çocuk erkek, sarımsak kokusu az olursa doğacak çocuk kız olur (Avcioğlu, 2017: 145). Gaziantep halk inanışlarında, hamile kadın yolda yürürken boncuk bulursa kızı, bilye bulursa oğlu olacağına inanılır (Bozyiğit, 2011: 51). Doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmini için yüzük kullanılarak fala bakılır. Hamile kadın, saç teline ya da ince bir ipe yüzüğünü geçirerek sallar. Yüzük düz bir şekilde dönerse doğacak çocuğun kız, sağa sola sallanarak dönerse doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır. Bir başka

inaniş ise yüzüğün hızı ile ilgidir. Yüzük hızlı dönerse kız çocuğa, yavaş dönerse erkek çocuğa işarettir (Çetinel, 2019: 164-165; Yetkin, 2022: 78; Özgen, 2007: 94; Avcıoğlu, 2017: 144). Yüzük ile yapılan uygulamalar, bir kadın tarafından anne adayının karnının üzerinde yapılır. Ancak kadının kendisi de bu uygulamaya yapabilir. Bir başka fal çeşidi ise tuz ile yapılır. Anne adayının haberi olmadan kafasına bir miktar tuz atılır. Kadın burnunu kaşırsa doğacak çocuk erkek, ağzını kaşırsa doğacak çocuk kız olur (Tozlu, 2017: 29; Ünalın, 2022: 304; Bozyiğit, 2011: 51; Sardarinia, 2016: 34). Cinsiyet tahmini için “kelle açma” adı verilen kafatası falına bakılır. Büyükbaş bir hayvanın kafatası ikiye ayrılır. Kafatasının ortası etli ise doğacak çocuğun kız, kafatasının ortasında et yoksa doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (Aslan, 2018: 68; Özgen, 2007: 95; Gönenç, 2011: 11; Ünalın, 2021: 304; Altındağ, 2021: 158; Tozlu, 2017: 29). Bu uygulama Kaşkay Türklerinde koyun kellesi ile yapılır (Karaaslan, 2011: 1441). Cinsiyet tahmini için bir başka fal uygulamasında ise karpuz kullanılır. Karpuzun sap olan kısmı yuvarlak olarak kesilir. Halk arasında kapak olarak da adlandırılan bu kısım dörde bölünür. Hamile kadının başından aşağı bırakılır. Yere düşen kabuklardan üçü yeşil biri kırmızı gelirse doğacak çocuk kız; tam tersi durumda doğacak çocuk erkek olur (Aslan, 2018: 68; Altındağ, 2021: 159). Karpuz kabukları ile yapılan doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesine yönelik bu uygulamaya nadiren rastlanılır. Karpuz kabuklarıyla cinsiyet tahmininin yapıldığı bu fal çeşidi diğer fal uygulamalarından farklıdır. Diğer fal çeşitleri genellikle iki ihtimalidir. Örneğin kelle açma falında; kafatasında etin olup olması iki ihtimallidir. Et varsa doğacak çocuğun kız, et yoksa doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır. Bu bağlamda karpuz kabukları ile yapılan falın daha girift bir yapıda olduğu söylenebilir.

Korkuteli’nde çocuğun cinsiyetini anlamak için lale falına bakılır. Çiçek açmamış lale tomurcukları açılır. İçi açılan lalenin rengi kırmızı ise doğacak çocuk kız, pembe ise doğacak çocuk erkek olur (Gönenç, 2011: 11). Bir bardak suya bir kaşık süt konur. Süt bardağın dibine çökerse doğacak çocuk kız, çökmez ise doğacak çocuk erkek olur (Altındağ, 2021: 158). Hamileliğin altıncı ayından itibaren anne adayında süt oluşmaya başlar. Anne sütünden suya bir damla eklenir. Süt aşağı inerse doğacak çocuk erkek, süt su yüzeyinde kalırsa doğacak çocuk kız olur (Sardarinia, 2016: 34). Anne sütünün bir fal aracı olarak kullanılması ilgi çekicidir. Türk kültüründe anne sütü kutsaldır ve geleneksel tedavilerde anne sütünden faydalanılır (Avcıoğlu, 2023: 393-403). Alanya halk inanışlarında ateş kültüyle ilişkili cinsiyet tahmin yöntemleri oldukça yaygındır. Tandıra hamur konur. Hamur yumuşak kalırsa doğacak çocuk kız, sertleşirse doğacak çocuk erkek olur. Ocağa şap atılır. Şapın şekli sivri olursa doğacak çocuğun erkek, yuvarlak ise doğacak çocuğun kız olacağına inanılır. Bir başka uygulama da murt yaprağı ile yapılır. “*Hamile kişi murt yaprağını tandırdaki ateşe atar. Eğer yaprak çatırdayarak yanarsa kızı olacağına, sessiz bir biçimde yanarsa oğlu olacağına inanılır.*”

(Ünalın, 2021: 304). Lahana kaynatılıp suyunun içerisine birkaç damla gebe kadının idrarı eklenir. Suyun rengi mora dönerse erkek çocuk, pembeye dönerse kız çocuk olacaktır (Avcioğlu, 2017: 144). Yere bir tülbent atılır. Kaplumbağa tülbentin üzerinden geçerse erkek, geçmezse kız olur. Hamile kadın bir arpa tanesine idrarını yaparak toprağa gömer. Hiç sulanmadan arpa tanesi yeşerirse doğacak çocuğun erkek, yeşermese doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (Yetkin, 2022: 78). Mevlitten sonra gelinin kırmızı duvağını bir erkek ve bir kız çocuk oklava ile açmaya çalışır. Hangi çocuk daha önce duvağı açmayı başarır doğacak çocuğunun cinsiyeti o olur (Özgen, 2007: 96). Kurşun eritilip toprağa dökülür. Kurşunda delik varsa kız çocuğa, kurşunda delik yoksa erkek çocuğa işaretir (Avcioğlu, 2017: 144). Doğacak çocuğa zıbın hazırlayan kadın, zıbını başının üzerine koyar ve bir odada sessizce bekler. Odaya ilk giren erkek ise doğacak çocuğun erkek, kadın ise doğacak çocuğun kız olacağına inanılır (Çinpolat, 2009: 35). Bulgaristan Türklerinde evlenen çiftler, gerdek gecesinden sonraki sabah bahçeye darı atar. Atılan darıya ilk olarak tavuk gelirse çiftin kız çocuk sahibi olacağına, horoz gelirse erkek çocuk sahibi olacağına inanılır (Alkır, 2020: 66-67).

Türk kültüründe, fal ile doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesine yönelik birçok tekniğin uygulandığı görülür. Yüzük, makas-bıçak ve tuz ile doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesi halk arasında en yaygın olarak bilinen ve uygulanan fal teknikleridir. Makas-bıçak ve tuz fallarında benzetmeler yapılarak doğacak çocuğun cinsel organı tespit edilmeye çalışılır. Hamile kadının kafasına tuz döküldükten sonra elini burnuna atması erkek çocuğun elini ağzına atması kız çocuğun habercisi olduğuna inanış, doğacak çocuğun cinsel organının tespitine yönelik bir uygulamadır. Kelle açma yöntemi ile yapılan cinsiyet tahminlerinin çok eskilere dayandığı anlaşılmaktadır. Çok eski fal tekniklerinden bir diğeri ise hamile kadının idrarı kullanılarak yapılan uygulamalardır. Hamile kadının idrarı ile yapılan fal tekniklerine birçok toplumda rastlamak mümkündür. M.Ö. 1350 yılına ait olduğu tespit edilen Berol Papirusun'da (Hotun, 1990: 11), idrar ile yapılan uygulamalardan bahsedilir. İki ayrı saksıya arpa ve buğday ekilir. Kadın, idrarı ile bunları sular. Arpa tohumu çimlenirse doğacak çocuğun kız, buğday tohumu çimlenir ise doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır. Türk kültüründe doğacak çocuğun cinsiyetinin belirlenmesine yönelik yapılan uygulamalar arasında ateş kültünün yaygın olarak kullanıldığı görülür. Ocağa şap ya da hamur atılması (Alanya) ve kurşun eritilerek toprağa dökülmesi (Giresun) ateş kültü ile ilgili fal yöntemleridir. Türk kültüründe kutsiyet atfedilen ateşin gelecekte haber vermesi, hastalıklardan arınma sağlaması, insanları kötü ruhlardan koruması vb. gibi birçok özelliği mevcuttur.

Kültür, bir milleti millet yapan ve onu diğer milletlerden ayıran ve farklı kılan unsurlar bütünüdür (Türkan ve Atahan, 2017: 222). Folklore ürünleri toplumsal hafızada yerini alan ve

sözlü kültür ortamında kuşaktan kuşağa aktarılan bilgilerdir. Dolayısıyla folklore ürünlerinin toplumsal işlevleri mevcuttur. Bascom'un (2010: 71-83) işlevsel modeline göre *hoşça vakit geçirme ve eğlenme, toplumsal değerlere ve törelere destek verme, kültürel unsurların genç kuşaklara aktarılması ile genç kuşakları eğitime ve kişisel baskılardan kurtulma* olmak üzere folklorun dört işlevi vardır. Bu işlevlere, İlhan Başgöz folklorun beşinci işlevi olarak *protesto işlevini* ilave eder (1996: 2). Türk kültüründe fal kültü ile doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmin edilmesine yönelik uygulamalar daha çok folklorun hoşça vakit geçirme ve eğlenme işlevi ile ilgilidir.

Türk kültüründe çocukta bulunan özelliklerin daha sonra doğacak olan çocuğun cinsiyeti hakkında bilgiler vereceği yönünde inanışlar oldukça yaygındır. Doğan çocuğun yüzü erkek çocuğa benziyor ise daha sonra olacak çocuk erkek olur (Altındağ, 2021: 159; Aslan, 2018: 69). Kadının bir önceki çocuğunun alınına ve perçemine bakılır. Çocuğun perçemi havaya kalkmış ise sonraki doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (Çifçi, 2019: 74). Doğan kız çocuğunun alınında ve ensesinde kırmızı çizgiler var ise arkasından doğacak çocuk erkek olur. Yeni doğan çocuğun burnunun etrafında belirgin şekilde mavilik varsa sonraki çocuk erkek, mavilik yoksa kız olur (Yetkin, 2022: 78). Doğum sırasında bebeğin eşinin arasındaki kordonun üzerinde fasulye şeklinde düğümler varsa sonraki doğacak bebek erkek olur (Özgen, 2007: 95). Yeni doğan çocuğun alınında belirgin bir damar varsa sonraki çocuğun erkek olacağına inanılır (Çinpolat, 2009: 35). Örneklerden anlaşılacağı üzere Türk kültüründe doğan çocuğun fiziksel özelliklerinden yola çıkarak bir sonraki çocuğun cinsiyeti ile ilgili yorumların yapıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu örnekler fal kültü ile ilişkilidir.

Dinsel ve Büyüsel Uygulamalarla Cinsiyet Tahmini

Sedat Veyis Örnek büyüü; "*Bilinen yollarla sağlanamayan şeyleri elde etmek, birine zarar vermek ya da zarardan korunmak için birtakım gizli güçleri kullanarak doğayı ve doğa yasalarını zorla etkileme amacı güden işlemlerin tümüne büyü denir.*" şeklinde tanımlar (2014: 130). Türk kültüründe doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemek amacıyla büyüsel yöntemlere başvurulur. Şunu ifade etmeliyiz ki Türk kültüründe büyü ile yapılan uygulamalar doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmininden ziyade kadere müdahale edilerek istenilen cinsiyeti belirlemek amacıyla kullanılır. Örneğin, Erdemli halk inanışlarında sürekli kız çocuğu olan kişi alıç ağacına yedi taş atarak "*Kızı bıraktım, oğlana başladım.*" der (Çetinel, 2019: 164-165). Bu uygulamaya benzer bir uygulama Tarsus yöresinde görülür. Erkek çocuk sahibi olmak için alıç ağacına üç defa taş atılır. "*Alıç taşıladım, kızı boşladım, oğlana başladım.*" denir. Bu uygulamayla bir sonraki çocuğun erkek olacağına inanılır (Dilek, 2021: 38). Uygulamalarda alıç ağacına yedi veya üç taş atılması dikkat çekicidir. Türk kültüründe üç ve yedi sayısı kutsal

kabul edilen formülistik sayılardır. Özellikle taşlama eyleminin alıç ağacına yapılışının mitolojik kökenleri mevcuttur. Türk mitolojisinde alıç ağacı kutsaldır ve dinsel ve büyüsel uygulamalarda yaygın olarak kullanılır. Erkek çocuk sahibi olmak amacıyla yapılan bu uygulamalarda formülistik sayıların (üç ve yedi) ve alıç ağacının kullanılması uygulamalara büyüsellik kazandırmıştır.

Alanya halk inanışlarında hamile kadın, bir erkek çocuğun gevişini yerse doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır (Ünalın, 2021: 305). Yeni gelinin erkek çocuk sahibi olması için kucağına erkek çocuk verilir (Aslan, 2018: 68; Altındağ, 2021: 159; Tozlu, 2017: 29). Bazı yörelerde işlevsel olarak gelinin kucağına erkek çocuğun verilmesine benzer şekilde yeni çiftin yatağına erkek çocuk oturtulur. Erkek çocuk sahibi olmak için Bismil sınırları içinde bulunan Hasan Mansur Türbesi ziyaret edilir (Aslan, 2018: 67). Erkek çocuk sahibi olmak için adak ve kurban adanması, son doğan kız çocuklarına “Yeter, Döndü, Döne, Durdu” vb. gibi adların verilmesi (Örnek, 1995: 136), gelinin yatağına oğlan çocuğu oturtulması ve kutsal mekânların (türbe, yatır vb.) ziyaret edilmesi dinsel ve büyüsel uygulamalardır. Yukarıdaki örneklerde “ırvasa” yönteminin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. İrvasa yöntemi, bir olguyu başka bir olguya aktarma veya dönüştürme olarak tanımlanabilir. Halk hekimliğinde ırvasa yöntemine çok sık başvurulur. Hasta olan bir kişinin sağlıklı bir kişinin yanına yatırılarak sağlıklı kişinin etkisiyle hastalıktan kurtulacağına inanış ve hastalığın idrar yolu ile ağaç, taş vb. gibi unsurlara aktarılması ırvasa yöntemlerine örnektir. Halk hekimliğinde kullanılan bu yöntemin doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemek için de uygulandığı görülür. Hamile kadının erkek çocuğun gevişini yemesi, yeni gelinin kucağına erkek çocuk verilmesi ve çiftin yatağında erkek çocuğun oturtulması veya yuvarlanması dinsel ve büyüsel bir uygulama olan ırvasa yöntemi ile ilgilidir.

Rüya ile Cinsiyet Tahmini

Rüya Arapça kökenli bir sözcük olup düş ve hayal anlamındadır. Genel anlamda rüya uyku esnasında insan zihninde canlanan hayallerdir (Kuzubaş, 2007: 305). İnsanoğlu var olduğu andan itibaren rüya olgusunu anlamlandırmaya çalışmıştır. Bu çabalar psikoanalitik halk bilimi kuramlarını ortaya çıkarmıştır. Psikoanalitik halk bilimi kuramı; Wunt, Freud ve Jung adı verilen okullarında gelişen halk bilimi kuramlarındandır. Çobanoğlu'na göre kuramın en yaygın uygulayıcısı Sigmund Freud ve takipçileridir (2008: 153). Freud, her rüyanın arkasında etkin bilinçli düşünce ve isteklerin bulunduğunu ifade eder. Rüya dediğimiz şey uyku sırasında bilinçdışı zihinsel işleyişin sonucudur (Akot, 2010: 222). Genel olarak psikoanalitik kuramın savunucuları, rüyaları kültürün oluşumunda ve çeşitlenmesinde önemli bir unsur olduğunu iddia eder.

Rüya, Türk dünyası destan anlatılarında en yaygın karşılaşılan ortak motiflerden birisidir (Turgunbayer, 2007: 99). Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz Kağan ve Uluğ Türk'ün, Göç Destanı'nda Böğü Kağan'ın, Manas Destanı'nda Kanıkey ve Manas'ın, Dede Korkut Hikayelerinde Salur Kazan'ın gördüğü rüyalar ve bu rüyaların yorumlanması akabinde cereyan eden olaylar rüya motifine örnek olarak gösterilebilir (Kurt ve Kurt 2015: 241-244). Türk kültüründe rüyanın gelecekte haber verme işlevine halk anlatılarında yaygın olarak rastlamak mümkündür.

Türk halk inanışlarına göre gebelik sürecinde hamile kadının gördüğü rüyalar doğacak çocuğun cinsiyeti hakkında bilgi verir. Hamile kadının rüyasında salatalık, acur veya armut görmesi doğacak çocuğun erkek olacağına işarettir. Hamile kadın rüyasında elma, yumurta veya domates görmesi ise doğacak çocuğun kız olacağına habercisidir. Rüya at veya güçlü hayvanlar (kurt, ayı vb.) görülmesi erkek çocuğu müjdelir. Rüya kadınlara özgü eşyalar (altın yüzük, altın bilezik, takı, süs eşyası, ayna vb.) görülür ise doğacak çocuk kız, erkeklere özgü eşyalar (tüfek, silah, kılıç vb.) görülür ise doğacak çocuk erkek olur. Anne adayları rüyasında ay görürse erkek, güneş görürse kız çocuğunun olacağına inanılır (Altındağ, 2021: 159; Ünalın, 2021: 304, Dağı, 2013: 213; Karaaslan, 2011: 1441). Altay Türkleri halk inanışlarında hamile kadının rüyasında düğme görmesi doğacak çocuğun kız olacağına işarettir:

Barlu kiji tana-topçı tüjenze, kıs balalu bolor.

Hamile kadın düşünde düğme görse, kız çocuğu olur (Dilek, 1996: 97).

Anne adayına doğacak çocuğun cinsiyetinin rüya aracılığı ile bildirildiği yönünde anlatılar mevcuttur: “Gerdek gecesi gelin rüyasında yaşlı bir kadın görmüş. Kadın, geline 3 oğlu olacağını söylemiş. Yıllar sonra gelinin gerdek gecesi gördüğü bu rüya gerçekleşmiş ve 3 erkek evlada sahip olmuş.” (Özgen, 2007: 96). Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere cinsiyet tahmini uygulamalarında, rüyaların gelecekte haber verme fonksiyonlarının günümüzde de canlılığını koruduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

Deneme-yanılma ve gözlem sonucunda elde edilen halk bilgileri ile doğacak çocuğun cinsiyetinin belirlenmesine yönelik uygulamalar, Türk halk inanışlarında oldukça yaygındır. Bu uygulamalar toplumsal hafızada canlılığını koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır. Çalışmada, Türk kültüründe doğacak çocuğun cinsiyetinin belirlenmesine yönelik uygulamalar; aşerme durumuna göre cinsiyet tahmini, bebeğin anne karnındaki hareketlerine ve konumuna göre cinsiyet tahmini, anne adayının fiziksel ve ruhsal özelliklere göre cinsiyet tahmini, fal kültürü ile

cinsiyet tahmini, dinsel ve büyüsel uygulamalarla cinsiyet tahmini ve rüya ile cinsiyet tahmini olmak üzere altı grupta tasnif edilmiştir.

Genel olarak Türk kültüründe doğacak çocuğun cinsiyetinin tespit edilmesi için rasyonel uygulamalar tercih edildiği anlaşılmaktadır. Ancak az da olsa doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemek amacıyla dinsel ve büyüsel yöntemlere de başvurulduğu görülür. Örneğin, Erdemli ve Tarsus halk inanışlarında alıç ağacının taşlanması dinsel ve büyüsel bir uygulamadır. Dinsel ve büyüsel bu uygulama, cinsiyet tahmininden ziyade daha çok cinsiyet tayinine yönelik bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Sürekli kız çocuğu olan ve bir erkek evlat sahibi olmak isteyen aileler tarafından alıç ağacı taşlanarak yazgı değiştirilmeye çalışılır. Dolayısıyla halkın çaresiz kaldığı durumlarda, dinsel ve büyüsel uygulamalara başvurduğu görülür.

Türk kültüründe cinsiyet tahminine yönelik uygulamalarda gelecekte haber almak amacıyla fal yöntemlerine başvurulur. Makas-bıçak, tuz, yüzük, karpuz kabuğu ve kaplumbağa ile doğacak çocuğun cinsiyeti belirlenmeye çalışılır. Şunu ifade etmek gerekir ki fal ile yapılan cinsiyet tahminleri halk arasında kabul gören uygulamalar değildir. Doğacak çocuğun cinsiyetinin tahmini için fala bakılması folklorun eğlence fonksiyonu ile ilgilidir. Halkın boş zamanlarını değerlendirmek ve hoşça vakit geçirmek amacıyla uyguladığı yöntemlerdir.

Hamilelik sürecinde anne adayındaki fiziksel ve ruhsal değişiklikler doğacak çocuğun cinsiyeti hakkında bilgiler verir. Nitekim halk arasında en çok kabul gören ve en yaygın uygulamalar, hamilelik sürecinde anne adayının gözlemlenmesi sonucu elde edilir. Hamilelik sürecinde anne adayının kalçaları genişliyorsa doğacak çocuğun kız olacağı inancı binlerce yıl gözlemlenmiş ve başarılı sonuçlar alındıktan sonra halk hafızasında yerini almıştır. Neden-sonuç bağlantısına göre bir anne adayının kalçaları normal bir hamile kadına göre daha fazla genişlemiş ise aynı koşullar altında aynı nedenler, benzer sonuçları vereceğinden doğacak çocuk büyük bir ihtimalle kız olacaktır. Bu noktada Türk halkının cinsiyet tahmini için en çok kullandığı yöntemlerde nedensellik ilkesinin benimsediğini söylemek yerinde olacaktır.

Yazar Katkıları: Metnin tamamı tek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çıkar Beyanı: Bu çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akot, B. (2010). *Freud'un rüya yorum metodu*. Din Bilimleri Dergisi, 10 (1), 213-235.
- Aktaş Küçükay, T. (2019). Artvin merkez köylerinde halk hekimliği uygulamaları derleme, inceleme, tasnif, (Yüksek Lisans Tezi). Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Artvin.
- Alkır, Y. (2020). Bulgaristan Türklerinin halk inanışları: Şumnu ve çevresi (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Altındağ, N. (2021). Siirt'in Kurtalan ilçesinde halk hekimliği uygulamaları (Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Aslan, M. Y. (2018). Silvan (Diyarbakır)'da halk hekimliği (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Atalay, B. (2021). *Divanü Lûgat-it Türk (dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Avcıoğlu, İ. (2017). *Şebinkarahisar halk hekimliği uygulamaları*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Avcıoğlu, İ. (2023). Türk halk hekimliğinde anne sütü. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 393-403.
- Bascom, W. R. (2010). Folklorun dört işlevi. (F. Çalış, Çev.). *Halkbiliminde kuramlar ve yaklaşımlar 2* kitabı içinde (s. 71-86). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Başgöz, İ. (1996). Protesto: Folklorun beşinci işlevi (fonksiyonu). Folkloristik: Prof. Dr. Umay Günay Armağanı içinde (s. 1-4), Ankara: Feryal Matbaacılık.
- Boratav, P. N. (1973). *100 soruda Türk folkloru* (inanışlar, töre ve törenler, oyunlar). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bozyiğit, N. (2011). Gaziantep'te halk hekimliği merkez, (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Çetinel, E. (2019). Erdemli'de halk hekimliği uygulamaları ve inanışları (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Çifçi, T. (2019). Adıyaman ve çevresinde halk inançları ve halk hekimliği (Doktora Tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Çinpolat, S. (2009). Karaçay halk inanışları ve uygulamalarının dinler tarihi açısından değerlendirilmesi: Tokat örneği (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Çobanoğlu, Ö. (2008). *Halk bilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dağı, F. (2013). Türk halk anlatılarında halk hekimliği üzerine bir araştırma (Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Dilek İ. (2021). *Türk mitoloji sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilek, İ. (1996). Altay Türklerinde halk inanışları. *Bilig*, 3, 96-101.
- Dost, E. (2018). Trabzon ve Giresun yöresi Çepnilerinde eski Türk inanışlarının izleri (Yüksek Lisans Tezi). On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Ergin, M. (2014). *Dede korkut kitabı-1*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gönenç, A. (2011). Antalya ili Korkuteli ilçesinde halk inanışları ve halk hekimliği (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güldemir, M. K. (2008). Afyon-Bolvadin ve çevresi halk inanışları ve uygulamaları (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gümüş, Ş. (2021). Türk kültüründe sihir/büyü ve fal: Türk destanlarından örneklerle. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1.(50), 1-20.
- Hotun, N. (1990). İstanbul ili halkalı yöresindeki kadınların gebelik ve doğuma ilişkin geleneksel inanç ve uygulamaları (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Karaaslan, M. (2011). Kaşgay Türklerinde doğum çevresinde gelişen inanç ve pratikler. *Electronic Turkish Studies*, 6 (3), 1435-1448.
- Koksun Ölmez, A. (2019). Kürtlerde halk hekimliği ve halk inanışları Hakkâri Rındık (Geçimli) köyü örneği (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Kurt, S. ve B. Kurt. (2015). Türk devlet kültüründe rüya. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 239-246.
- Kuzubaş, M. (2007). İlkellere ait anlatılarda rüya motifi. *Electronic Turkish Studies*, 2 (1), 305-316.
- Örnek, S. V. (1995). *Türk halkbilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Örnek, S. V. (2014). *100 soruda ilkelde din, büyü, sanat, efsane*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Özdemir, C. (2009). Havza ilçesinin genel folklorik yapısı. *Journal of International Social Research*, 2 (7), 185-206.
- Özgen, Z. N. (2007). Adana (merkez) halk hekimliği araştırması (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sardarinia, E. (2016). Doğu Azerbaycan halk kültüründe geçiş dönemleri (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Saygı, E. (2018). İnebolu halk kültüründe halk hekimliği (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Shukur, M.I. (2021). Kerkük Türkmenleri arasında yaşayan geleneksel halk hekimliği uygulamaları (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Sümbüllü, Z. (2010). Fal ve falcılık kavramı ekseninde Türk kültür tarihinde fal ve kehânet. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 17.43, 55-72.
- Tanyıldızı, E. (2015). Elâzığ halk kültüründe doğum âdetleri. *Electronic Turkish Studies*, 10 (12), 1067-1084.
- Tozlu, S. (2017). Çorum ili halk inançları ve halk hekimliği (Yüksek Lisans Tezi). Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Artvin.
- Tuğra A. (2019). Mudurnu (Bolu) yöresi halk hekimliği (Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tulan, A. (2020). İzmir menemen bölgesi doğum adetleri. *Asya Studies*, 4 (14), 51-62.
- Turgunbayer, C. (2007). Türk dünyası destanlarında ortak motifler üzerine. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 24, 93-102.
- Türkan, H. K. ve Atahan, O. (2017). Hatay / Ovakent Özbeklerinde evlilik. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (52), 222-237.
- Ünalın, Ö. (2021). Alanya'da halk hekimliği (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yalçın, H. ve N. Koçak. (2013). Gebelikle ilgili geleneksel inanç ve uygulamalar ve Karaman örneği. *Kent Akademisi*, 6 (13), 18-34.
- Yetkin, F. (2022). Bitlis'te halk hekimliği (Yüksek Lisans Tezi). Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muş.